

HANS BIETENHARD, *Das tausendjährige Reich*, Zwingli-Verlag Zürich (1955?), 174 bladsye.

Ons het in die boek van BIETENHARD 'n „biblisch-theologische Studie“ wat opnuut o.g.v. 'n grondige wetenskaplike eksegeese van Op. 19 en 20, verskillende aspekte van die s.g. „duisendjarige Ryk“ wil ondersoek (bls. 9).

In sy „Einleitung“ (bladsye 7-10) wys die skrywer op die volgende:

1. Daar bestaan by die chiliaste van die oud-christelike tyd af aan (bls. 7) tot op die huidige dag („Iuringianer, Apostolische, Bibelforscher, Adventisten, Darbysten“) (bls. 10), die neiging om die „heerlike, paradysagtige toestande van daardie eindtyd“ breed uit te skilder. Op bls. 8 noem hy dit die „Phantastereien“ der Chiliasten“ en op bls. 10 „fantastiese trekke“ en „allerlei fantastiese rekenarye“.

2. Daar bestaan histories 'n nou verwantskap tussen die chiliaste en joodse „Zukunftsbilder“. Op bls. 7 noem hy tweemaal „Juden und Chiliasten“ saam en gee toe dat dit *seker* is dat die chiliaste se denkbearde deur die joodse toekomsdenkbearde beïnvloed is.

3. Daar bestaan van oudsher af 'n affiniteit van die sektes en kettters vir die *millennium*, selfs so dat in die Kerk gegeld het dat „ein tausend-jähriges Reich zu erwarten war eo ipso Schwärmerei und Ketzerei. So ist es kein Wunder, wenn die Reformatoren in dieser Sache nichts anderes lehren konnten und wollten als die Kirche bisher“ (bls. 9). Dan verwys BIETENHARD ook na die skerp veroordeling van die chiliarasme in die kerklike belydenis nl. in die Conf. Aug. XVII, 5 deur die Lutherse Kerk en in die Conf. Helv. post XI in die Hervormde Kerke.

4. Verder sê BIETENHARD van die kerkhistoriese eksegeese van Op. 20 deur Augustinus, dat dit 'n „recht einfache und scheinbar alles erklärende Exegese“ is (bls. 8) en noem dit „eine exegetische Möglichkeit neben mindestens gleichwertigen Möglichkeiten“ (bls. 8).

Merkwaardig is egter dat die skrywer, alhoewel hy toegee dat dit hier handel om „einen vorgeschobenen, extremen Punkt der Lehre,“ tog uiteindelik sê dat 'n mens geneig voel om „die werklike of alleen maar voorgegewe skriftuurlikheid van 'n Teologie daaraan te meet, of die sodanige Teologie bereid is om die verwagting van die duisendjarige ryk uit te spreek of nie“ (bls. 10). Dieselfde krasse gedagte vind ons op bls. 151: „Die Entscheidung für oder gegen das Millennium fällt ganz einfach da, wo man mit der so laut proklamierten Souveränität des Wortes Gottes wirklich oder nur scheinbar Ernst macht“. En alhoewel die skrywer op bls. 161 praat oor die „Randgebiete, zu denen der Chiliarasmus nun einmal gehört“, word weereens op bls. 163 gesê „es geht um die Frage, ob wir das Christuszeugnis annehmen wollen oder nicht“.

Onskriftuurlikheid is ongelukkig byna-altyd 'n verwyf van die kant van die chiliaste aan die adres van nie-chiliaste. Ek kan hier maar net

verwys na die reaksie van C. W. M. du Toit in „Die Getuie”, Jaarg. iv, No. 2, bls. 6 op my artikel in die „Almanak” van 1955, bls. 49-56. Daar het ek nie, soos du Toit gemeen het, oor die chiliaste-in-die-algemeen gespreek nie, maar die begrip duidelik op bls. 49 gedefinieer as die *dweepers* met die Millennium. „Ons noem die mense wat met die Millennium *dweep*, *Chiliaste*”. In my gedagtegang het ek nl. die weg gegaan van die Kerk en die Kerkhervormers soos BIETENHARD dit ook uiteengesit het en soos ons dit ook in punt 3 hierbo kortliks genoem het. En tog beweer du Toit op bls. 12 van „Die Getuie” dat iemand wat sodanige dinge teen die chiliaste sê, geen „respek het vir die Woord van God nie”.

Die wedervraag wat ’n mens aan BIETENHARD e.a. kan vra, is, gesien die leer van die Reformatore oor die Millennium, of hulle ook dan maar „mit der so laut proklamierten Souveränität des Wortes Gottes” „nur scheinbar Ernst” gemaak het? en of hulle dan ook onwillig was om „das Christuszeugnis” aan te neem.

Die program van die chiliaste is, om soos BIETENHARD op bls. 10 sê, ’n „unbefangene und ruhige Prüfung” van die teks van Op. 19 vervolgens of soos du Toit (a.w., bls. 13) sê „in alle eerlikheid” God se „verba ipsissima uit te lê” en nie weg te verklaar nie. Op bls. 160 gee BIETENHARD dieselfde gedagte weer in die sitaat van Bengel: „’n Mens doen die beste as jy dit, „wat geskryf staan” eenvoudig aanneem, asof dit eers vandag geskryf sou wees en nog nooit ’n uitleg daaraan gegee is nie”.

Die moeilikheid is egter nou dat BIETENHARD en andere self op baie plekke van die letterlikheid van die verba ipsissima afstap in hulle verklaring van Openbaringe, behalwe natuurlik in Op. 20, veral in verse 1-10. Alhoewel ek tientalle sodanige plekke kan aantoon, wys ek hier alleen op twee voorbeelde in bg. werk.:

(a) As voorbeeld van „die eenvoudige aanneem van wat daar geskryf staan”, wil ek hier net noem die opvatting dat, o.g.v. die noue samehang tussen Op. 20 en Ez. 37 v.v., die „heilige stad” (bv. Op. 11) niks anders kan wees as die aardse Jersusalem nie. Dit staan tog immers daar geskryf. Op bls. 109 sê BIETENHARD „dass die Stadt, die den Mittelpunkt der Heilszeit bildet, keine andere ist und sein kann als Jerusalem”. Op bls. 110 noem hy dit „das irdische Jerusalem”. Hier word dus streng gehou aan wat daar geskryf staan.

Maar: Op bls. 110 word daar gesê dat „die tempel” in die „heilige stad”, Jerusalem, nie werklik as die tempelgebou op te vat is nie „maar daar te dink is aan die mense daarin”. „Vertrap” in vers 2 is dan nie werklik vertrap nie, maar „verontreinig” en „meet” met die riet is nie meer werklik meet nie, maar „eine Symbolhandlung”. In die woorde „tempel” en „altaar” moet ons dan eerder die „resgedagte” uitgedruk sien.

Die vraag is nou of vanuit ’n sodanige werkwyse nog die verwyrt aan nie-chiliaste gemaak kan word dat hulle nie „letterlik” te werk gaan nie,

maar allegoriseer en daarom alleen maar skynbaar erns maak met die Soewereiniteit van Gods Woord.

(b) Een van die kernpunte van die chilasime is die tydsbegrip in die Op. nl. dat daar 'n suksessiewe tydsverloop bedoel is, waarin 'n drama ontrafel word „van bedryf tot bedryf” . . . waarin „die verlossing sig voltrek von Stufe zu Stufe” (bls. 95). Dit word meermale teen nichiliasiese eksegesi gebruik bv. op bls. 95 om aan te toon dat dit om die aardse en nie die nuwe Jerusalem gaan nie en op bls. 25-26 teen E. B. Allo dat die binding en oorwinning van die Satan van Op. 20 nie alreeds deur Jesus se werksaamheid op aarde gebeur het soos Mtt. 12 vers 29 en Luk. 11 vers 22 beskryf nie.

Hier word dus die „eenvoudige aanneem” van 'n opmekaarvolgende tydsorde teen andersoortige eksegesi gebruik.

Maar: Op bls. 25 word van Op. 7 gesê: „Wir haben es in Apk 7 mit einer Vorwegnahme zu tun: der Seher schaut die, die jetzt dann in die grosse Trübsal gehen müssen, schon als volendete”.

'n Mens kan aan BIETENHARD dieselfde vraag vra wat hy op bls. 147 aan Althaus vra „wo ist die übergeordnete Instanz” wat van Op. 7 sê die „jetz” as „toekoms” gesien word en in Op. 19 en Op. 12 dat die „jetz” werklik” „jetz” is, en die „toekoms” werklik „toekoms” (bls. 25 en 95).

Ook hieruit blyk dat ons baie versigtig moet wees met die verwyf van onskriftuurlikheid—dit geld in hierdie opsig BIETENHARD, maar in die algemeen natuurlik elkeen van ons. En alleen dan wanneer hierdie verwyf van onskriftuurlikheid verval, dan is die moontlikheid van 'n teologies-wetenskaplike gesprek geopen. In dié sin het die boek van BIETENHARD dan ook sy waarde, dat dit in hierdie „oop gesprek” sy bydrae kan lewer. Die boek van die skrywer is werklik 'n ernstige worsteling op streng-wetenskaplike wyse oor bg. onderwerp en ons sal goed doen om dit te lees, veral as ons dit krities lees met die oog op bg. oop gesprek.

B. J. ENGELBRECHT.